

Een jam atelier

De monumentale houten schuur met hoge nok is op zichzelf al een verschijning. Bij binnenkomst vallen vooral de lange stukken gekleurde stof op, die de schuur van boven tot onder opdelen in verschillende kleinere ruimtes. In het middelste vierkant pronkt een orgel, her en der liggen videocamera's, een aantal tv-schermen staan uitgestald, de grond is bezaaid met tekeningen en stapels uitgeprinte teksten: alles klaar om aangeraakt te worden.

Jochem van Laarhoven, Bas van den Hurk en Reinout Scholten van Aschat hebben voor drie maanden de Vlaamse schuur op het landgoed De Moeren tot hun beschikking om hun onderzoek naar de relatie tussen beeldende kunst en theater voort te zetten. De schuur hebben zij omgedoopt tot een plek waar werken, koken, slapen, eten, lezen, converseren en jammen elkaar afwisselen, of eigenlijk: dwars door elkaar heen lopen. Je zou kunnen zeggen dat de twee keer dat ik langs ben geweest op het landgoed in Zundert beide van een heel andere aard waren. De eerste was een familiebezoek en de tweede zou meer als een werkbezoek omschreven kunnen worden. Al hoewel, het blijft toch lastig om die twee zaken van elkaar te scheiden. In hoeverre kun je gezamenlijk koken en het praten over wat er hier in de schuur zoal gebeurt een werkbezoek noemen? Misschien raken we daar wel gelijk aan één van de kernelementen van deze residentie: Jochem, Bas en Reinout hebben een plek gecreëerd waar werk en leven, kunst en het alledaagse op een organische wijze in elkaar overvloeien.

Vanuit hun achtergrond in de beeldende kunst laten Jochem en Bas, die al een aantal jaar samenwerken rond een gedeelde kunstpraktijk, zich inspireren door werkprocessen binnen het theater. Een belangrijk onderdeel daarvan is de inmiddels langdurige samenwerking met Reinout. Het repetitieproces waarin een groep theatermakers zonder een onderlinge hiërarchie telkens nieuwe voorstellen doet voor acts door direct 'de vloer' op te gaan om iets uit te proberen is een vorm van werken die Jochem en Bas enorm aanspreekt. De atmosfeer waarbij iedereen op een gelijkwaardige wijze iets in de groep kan gooien en op elkaar kan reageren of voortborduren is voor hen heel verfrissend. Andersom zijn de eigenschappen die horen bij het klassieke atelier van een beeldend kunstenaar voor een theatermaker als Reinout juist heel aantrekkelijk: het onderzoekende karakter waarbij het eindresultaat minder of misschien wel niet centraal staat en de afwezigheid van een afgebakende hoeveelheid tijd om aan iets te werken. Reinout vertelt dat het hebben van een plek om materiaal te onderzoeken zonder dat daar direct een voorstelling aan verbonden is vrij uniek is in het theater. Hier in Zundert krijgt hij de kans om in deze behoefte aan vrije speel- en onderzoeksruimte te voorzien.

In het onderzoek naar de relatie tussen beeldende kunst en theater is er ook een ander element van groot belang voor de drie makers: de collectieve manier van werken. Voor een theatergezelschap of -collectief is dat een gegeven, maar voor een beeldend kunstenaar, traditioneel gezien opgeleid voor een solistische atelierpraktijk, is een gezamenlijke werkperiode minder evident. Jochem en Bas hebben inmiddels een reeks residenties op een soortgelijke manier vormgegeven en zo is The Networked Collective ontstaan. Ze omschrijven het zelf als een wisselende groep van ongeveer vijftientig kunstenaars, acteurs, theoretici en performers die collectief kunstwerken, films en

stukken produceert. Reinout noemt het 'de blob' in plaats een collectief of een netwerk, een blob die steeds aan verandering onderhevig is en dus geen vaste vorm aanneemt: de gemeenschap blijft altijd 'wordend'.

Hoe gaat het dan in zijn gang, het werken met een los-vaste groep van vijftientig makers? Het komt erop neer dat Jochem en Bas en dit keer ook Reinout als één van de initiatoren, ruimtes creëren en condities scheppen waarin een jam kan ontstaan, een collectieve inspiratie flow waarin samen wordt gemaakt. Het faciliteren van de randvoorwaarden is eigenlijk het grootste deel van het werk. Welke elementen zorgen ervoor dat iets in gang gezet kan worden? Wat is er in de ruimte aanwezig? Welke materialen of instrumenten zijn er voor handen? Ruimte om te blijven slapen, om samen te koken en om een wandeling over de hei te maken zijn daarbij essentieel juist vanuit het geloof dat in die tussenruimte, in een ongedwongen situatie, van alles ontstaat. Één van de belangrijkste condities die ze creëren is dan ook de ruimte om niks te doen. Het gaat hier om de potentie. Er is van alles mogelijk maar de mogelijkheid om niet iets te maken of om niet in een collectieve jam te eindigen is er ook.

Het collectieve werken is tegelijkertijd een onderzoek naar samen leven. In die zin doet het drietal met deze residentie ook voorstellen om het leven op een andere manier in te richten en bepaalde waardes uit te dragen. Bas geeft aan dat ze ook een zekere economische praktijk willen doorbreken, de waarde van geld niet centraal willen stellen - alle meewerkende makers krijgen bijvoorbeeld betaald in de vorm van een kunstwerk, in plaats van in geld - waarmee duidelijk wordt hoe ze op hun eigen manier het huidige kapitalistische systeem bevragen.

Vertrekkende vanuit het vormonderzoek naar de kruisbestuiving tussen beeldende kunst en theater komen Jochem, Bas en Reinout uit bij een alsmaar veranderende blob van kunstenaars die de zeldzame tijd en ruimte krijgt om te proberen. De volgende residentie is er misschien wel eentje waarin de gezamenlijkheid zich nog eerder voltrekt en er nog een laag wordt afgepeld.

Bibi Scholten van Aschat